

*Гулхан Нұрадин, Эльмира Куандықова,
Гаухар Мусабекова (Тараз, Қазақстан)*

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ФИЛОСОФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА БОЛМЫСЫ

Аннотация. Ұсынылып отырған ғылыми мақала еліміздегі педагогикалық орта және жоғарғы оқу орындарындағы философия пәнін жаңаша оқытудың тиімді тұстарына арналған. Авторлар көптеген жылдар бойы Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінде «Философия» пәнін оқыту нәтижесінде болашақ педагог мамандарға білім философиясы, педагогикалық философия, философиялық антропология, мәдениет философиясы, этнография салаларынан түзілген сапалы гумандық білім жүйесін ұсынады. Мақалада педагог дайындау философиясы педагогиканың философиялық негіздемесі арқылы ашылады.

Басты мақсат педагогикалық ЖОО-ны студентінің өз мамандығына деген кәсіби-әлеуметтік адаптациясының қолайлы жағдайда жүзеге асуына тікелей ықпал ететін философия пәнін жасақтау. Өз мамандығын игеру барысында студент болашақ кәсібінің жағымды да жағымсыз тұстарымен бет-бет келеді. Біздің зерттеуімізде жиі кездескен жайттардың бірі студенттің педагогикалық практика барысында өз мамандығының шынайы тұстарымен жанасуы барысындағы кез-келген ситуацияда өз эмоциясын ақылға жеңдіріп, туындаған проблемаларға философиялық көзқараспен қарап гумандық әрекет ете алуы болды. Философия пәнін игеру арқылы қалыптасқан оң дағдылар ПЖОО студентінің педагогикалық праксиология арқылы теориядан практикаға дейінгі жолдарын тарқатып, жағымсыз тұстарды жағымды тұсқа қарай оңтайландыруға әрекеттеніп, кездескен қиыншылықтарды жеңіп, өз мамандығын игеруге күш салуына көмектесері анық.

Түйін сөздер: педагог философиясы, философия пәні, педагог дайындау философиясы, педагогикалық праксиология, педагогиканың философиялық негіздемесі.

Кіріспе

Қоғамда болып жатқан әлеуметтік өзгерістер, педагог мәртебесінің халықтық дәрежеде көтерілуі, орта білім беру саласындағы бірнеше реформалар, жаңартылған білім мазмұнына жаппай көшу сынды бірқатар өзекті мәселелер педагог дайындау ісіне жаңаша қарауды талап етеді. Педагогикалық ЖОО-нын бітірген түлек білімінің сапасы мен оның кәсіби құзіреттілігінің қалыптасу деңгейі Қазақстандағы білім беру процесінің нәтижесі және жалпы ахуалдың әлеуметтік критерийлері бола алады. Қазіргі таңда аталған факторлар қалыпты жағдайда немесе деңгейде емес деп болжауға болады, оның бір дәлелі мектеп бітіруші түлектердің педагогикалық жоғарғы оқу орындарына түсуге деген ниеттерінің төмендігі мен ПедЖОО бітіруші түлектердің білім беру мекемелерінде қызмет етуге деген құлшыныстарының төмендігі. Бұл жайттар Қазақстанда да, Ресейде де белең алып отыр. Оған ықпал ететін бірнеше себептер мен факторлар бар.

Философия пәнін педагогикалық жоғары оқу орындарының барлық мамандықтары игереді және игеруі тиіс деген принципке сүйене отырып, педагог дайындау философиясының маңыздылығын арттыру, педагог мамандар бойына философиялық құндылықтарды сіңіре отырып адами капиталды қалыптастыру ісін алға қою міндеті тұр.

Бүгінгі күні жалпыға бірдей орта білім беретін барлық мекемелердің басты мәселелерінің бірі – тәрбие. Тәрбие функциясының білім беру процесімен бірге

болуы үшін педагогтың философиялық ойлау деңгейі, санасының ашықтығы, дүниетанымның кеңдігі маңызды. Оны қалыптастыру үшін «Философия», «Мәдениеттану», «Саясаттану», «Әлеуметтану» сынды бірқатар әлеуметтік-гуманитарлық бағыттағы пәндерді оқытудың жаңа форматы қажет.

Әдістеме

«Философия» пәнін игеру әдістемесінің сыни-аналитикалық және жобалық-конструктивті бағдарына негізделген ойлау жүйесіне ие зерттеуші ретінде жүзеге асырылды. Сонымен қатар, «Философия» пәнін озық бағытта оқытуды дамыту және педагог-маман дайындау ісіне ыңғайлану, бастысы өзге де әлеуметтік-гуманитарлық пәндер негізіне комбинация жасап, білім философиясына тоғыстыру мақсатындағы сыни және зерттеушілік рефлексиясы жасалды.

Негізгі бөлім

Мақалаға арқау болып отырған зерттеу жұмысы арнайы педагогикалық жоғары оқу орындарындағы педагог мамандарын дайындаудағы «философия» пәнінің тартымды, әрі даналыққа негізделген жаңаша форматта болуына арналған. Олай болса, педагог болмысының, оның қоғамдағы орны мен рөлі, тарихи динамикалық персонализациясының формациялық кезеңі маңыздылыққа ие.

Жеке стиль, яғни, тәрбие үрдісіндегі жеке тұлға қалыптастыру идеялары Сократ, Платон, Аристотель сынды әлемдік ұстаз-ғалымдарға тиесілі. Жалпы ежелгі Греция мен Рим мәдениеті әлемдік педагогиканың қалыптасуы мен дамуына тікелей ықпалын тигізді. Афина мектебі балаларды өнерге баулыды. Спартада құлдарды қатал қанауға негізделген, мұнда үстем таптың балаларына әскери-жауынгерлік тәрбие берді, оларды 7-18 жасқа дейін мемлекеттік мекемелерде тәрбиеледі. Балалардың денесін шынықтыру, аштыққа, суыққа, шыдамды етіп үйрету, әндер айту, найзаласу, жүгіру, секіру ойындары жүргізілді. Афинада жеті жасқа толған балалар мектепке алынды. Олар грамматист (жазу, сызу), кифарист (музыка), полестра (күрес) мектептерінде оқыды. Грек философы Платон өзінің пікірінде Афина мектебінен Спарта мектебін ұштастыру керек деді. Ол тәрбие мемлекет тарапында болсын дей отырып, құлдардың балаларын оқытуға қарсы болды. Аристотель мемлекеттің мақсаты барлық адамға тәрбие беру керек деп ұсынды. Ол алғаш рет балалардың жас ерекшеліктерін даму кезеңдерге бөлді. Ежелгі Рим мемлекетінде элементарлық және жоғарырақ грамматикалық болып екіге бөлінді. Элементарлықта жазуға, санауға үйретті. Грамматикалық мектептерде үстем таптың балалары барды. Олар латын тілі, грек тілі, риториканы оқыды [Сейталиев 2008, 111 б.].

Сократтың өзін-өзі тану философиясы мен майевтика, ирония әдістері жеке тұлғаларды ерекшелеуге бағытталған. Онда әрбір адамның жеке тұлға ретінде маңыздылығы, ең бастысы оны өзінің түсінуі ерекше орынға ие болды. Қазіргі білім мен ғылым дамыған кезеңде көшбасшылықтың алға шығуы, ежелгі тәрбие бастауларының қайта жаңғыруы болып табылады. Платон Сократтың тікелей шәкірті болса да, оның бірқатар идеяларына кереғар пікірлер білдірді. Платонның тәрбиені мемлекет ұйымдастыруы қажет, өзінің мақсаты, мазмұны, әдістемесі бойынша үстем таптың мүддесіне толықтай сәйкес келуі керек деген ойы бүгінгі

күнге дейін өз деңгейінде орындалып келеді. Барлық мектептер алдын-ала дайындалған және мақұлданған бағдарлама бойынша оқиды. Онда мемлекет тарапынан жүргізіліп жатқан саясат міндетті түрде кіріктіріледі. Әрбір оқушы мемлекет саясатының бір бөлшегі және мемлекеттің азаматы, сондықтанда оның ой-өрісі мемлекет мүддесімен сәйкес келуі керек.

Платон пікірінше, тәрбие дегеніміз үлкендердің кішілерге ықпал етуі, балалар бойындағы адамгершілікті, қайырымдылықты қалыптастыруы. «Мемлекет» атты еңбегінде Платон жас кезінен бастап балаларға қоғамдық тәрбие беру идеясын ұсынды және оны ұйымдастырудың белгілі жүйесін қарастырды. Платон ұсынған жас ерекшелікке байланысты тәрбие:

- 3 жастан 6 жасқа дейін барлық балаларды мемлекеттің тағайындаған тәрбиешілердің басшылығымен алаңдарда ойын ұйымдастыруға ерекше мән берді. Кішкентай балаларды тәрбиелеудің негізгі құралы ретінде ойынның ролін жоғары бағалады;

- 7 жастан 12 жасқа дейін балалар мемлекеттік мектепке барады, онда оқуға, жазуға, санауға, саз өнеріне және ән-күйге үйренеді;

- 12 жастан 16 жасқа дейін дене тәрбиесімен жан-жақты айналысатын мектепке – полестраға қатысады. Онда гимнастикалық жаттығулармен айналысады;

- 16 жастан бастап ғылым негіздерін арифметиканы, геометрияны, астрономияны, практикалық мақсатта оқып-үйренеді;

- 18 жастан 20 жасқа дейін эфебияда арнулы әскери-дене даярлығын алады;

- 20 жастан бастап, ақыл-ой сабақтарына ешқандай қабілеттілік аңғартпаған жастар әскер қатарына алынады;

- 30 жасқа дейінгі жастардың аз ғана бөлігі білім берудің жоғары үшінші сатысына өтеді, онда философияны, арифметиканы, геометрияны, астрономияны және саз теориясын философиялық-теориялық негізде оқып-үйренеді. Олар мемлекеттік қызметке даярланады. Ерекше дарындылық аңғартқан кейбіреулері философиялық білімін тағы да 5 жылға, яғни 35 жасқа дейін жалғастырады;

- 35 тен 50 жасқа дейін мемлекет басқару ісімен айналысады [Платон 1972, 100 б.].

Платонның тәрбие жүйесі дене тәрбиесіне деген жекекөрушілікке негізделеді, құлдардың балаларына білім алуға тыйым салынады. Бірақ, Платон мектепке дейінгі тәрбие туралы, тәрбиенің бірізді мемлекеттік жүйесі туралы, жағымды үлгі-өнеге арқылы тәрбиелеу талаптарын және т.б. ұсынды. «Философия» пәнінің оқу бағдарламасына баланың осы даналық, ізгілік арқылы тәрбиелеу проблемаларын жан-жақты философиялық талдау жасау арқылы беру, пәнді беру жаңа форматының өзегі болады.

Платон Сократтың, Аристотель Платонның шәкірті, ол да өз ұстазының жолын қуып, Платонның біршама көзқарастарымен келіспеді. Аристотель пікірінше тәрбиенің 3 түрі бар: дене, адамгершілік және ақыл тәрбиесі. Тәрбиенің мақсаты табиғатпен тығыз байланысты жанның барлық жақтарын үйлесімді дамыту. Аристотель баланың табиғатына сәйкес дене, адамгершілік, ақыл-ой тәрбиесін ұйымдастыру, сонымен қатар, балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп атқаруды ұсынды. Аристотель ұсынған жас ерекшелікке байланысты тәрбие:

- туғаннан бастап, 7 жасқа дейінгі кезең. Бұл кезеңде бала өз отбасында тәрбиеленуі тиіс және ол тәрбие процесі табиғат процесімен міндетті түрде үйлесуі керек;

• 7 жастан 14 жасқа дейінгі кезең. Бұл кезеңде бала мемлекет қарамағына өтеді, яғни мектепке барып, барлығы бірдей білім алады. Бірақ барлығы бірдей деген сөз қыз балаларға қатысты емес. Балалар мектепте санауға, оқуға, жазуға, сурет салуға, ән айтуға үйренеді. Жас балалардың қабілет-қарымын, үйрену шапшандығын негізге алу керек.

• 14 жастан 28 жасқа дейінгі кезең. Бұл кезеңде білім алушылар әдебиетті, тарихты, философия мен астрономияны меңгеруге кіріседі. Басты назар этикалық, эстетикалық тәрбиеге бұрылады. Аталмыш тәрбиені қалыптастыру үшін қажетті әрекеттер жиі қайталанылады. Бұл тәрбие жүйесіне ата-аналар міндетті түрде тар-тылады.

Грек классиктерінің жоғарыда келтірген оқушының жас ерекшеліктеріне қарай білім мен тәрбие беру жүйесінің кейбір элементтері күні бүгінге дейін өз қызметін атқарып келеді. Бұл жүйе әлемдегі білім беру процесіне өз ықпалын тигізіп, білім берудің негізіне айналғаны анық.

Әлем халықтары тарихының дәл осы тұсынан артқа шегіне отырып, Ежелгі Үнді, Қытай, Египет, Жапон және Еуразия құрылығындағы Сақ, Ғұн сынды елдер дамуындағы тәрбие тәжірибесіне тоқтала кеткен жөн. Аталмыш елдердегі алғашқы білім ошақтары мен діни қауымдастықтардың пайда болуы адамдарды жаңалықтар ашу, тылсымды игеру, сонымен қатар, реттілік пен тәртіпке бағынуға тәрбиеледі. Осы кездерде әр елдің әскери күшінің басымдылығы ол елдің қуаттығын білдіретін негізгі критерий ретінде қалыптасқан болатын. Сондықтанда олар жас жеткіншектерді жауынгерлік дағдыларға, мемлекеттік басқаруға, жалпыға бірдей міндеттерді мүлтіксіз орындауға қалыптастыра бастады. Бұл кезеңдердегі тәрбие үрдісінде жеке тұлғаны дамыту маңызды деп есептелмеді.

Орта ғасырлар дәуірінде шіркеу ықпалы қатайып, тәрбиені толығымен діни арнаға бұрды. Еуропада 12 ғасыр бойы үстемдік еткен діни догматикалық басқару білім мен ғылымның дамуына жол бермеді. Қайта өрлеу заманында философияның азаттығымен қатар, тәрбие, білім, мәдениет, өнер т.б. еркіндікке ие болып гуманизмге негізделген педагогика өмірге келді, ары қарай дами келе XVII ғасырда философиядан ажырап дербес ғылым лауазымына ие болды. Педагогиканың бұл лауазымға ие болуына тікелей мұрындық болған чех педагогы Ян Амос Коменский болатын. Оның «Ұлы дидактика» атты кітабы алғашқы ғылыми-педагогикалық еңбек ретінде педагогика тарихында мәңгіге қалды. Ондағы айтылған идеялардың көпшілігі осы күнге дейін өзінің көкейкестілігін және ғылыми маңызын жоғалтқан емес. Я.А. Коменский ұсынған табиғи сәйкестік принципі, сынып-сабақтық оқу жүйесі және оқытудың автопсия (өз бетті бақылау), автопраксия (практикалық әрекет), автохрессия (меңгерілген білім мен іскерлікті қолдану), автолексия (өз еңбегінің нәтижесін әңгімелеу, жариялау іскерлігі) сынды кезеңдері басқа да оқу принциптері, әдістері, формалары педагогикалық теорияның алтын қорынан орын алды.

Я.А. Коменскийдің философиялық-педагогикалық ілімдері, оның ішіндегі адам проблемасы да маңызды орынға ие. Ол жалпыға бірдей бастапқы оқыту идеясын алға тарта отырып дұрыс тәрбие барлық жағынан да табиғатпен үйлесімділікте, сәйкестікте болуы керек екендігін негіздейді. Оқушылардың жас мөлшерлік кезеңін қарастыру барысында ғалым мектептік жүйе мен кейбір дидактикалық принцип-

тер және ережелерге баса назар аудара отырып, балалардың жас айырмашылығы мен түр келбетіндегі табиғи өзгерістерге көңіл бөлу керектігін айтады. Осылайша Коменский ұрпақ өмірін 4 кезеңге бөледі, әр бөлікке жас мөлшерін қояды:

- Туғаннан 6 жас аралығына дейінгі балалық кезең. Бұл кезеңде физикалық өсу қарқыны мен сезім мүшелерінің дамуы еселенеді. Сондықтанда бұл кезеңде «аналар мектебі» жұмыс істейді, яғни мектепке дейінгі аналар жетекшілігіндегі тәрбие;

- 6 жастан 12 жас аралығына дейінгі жеткіншек кезең. Бұл кезеңде тіл және қол сынды орындаушы мүшелердің белсенділігі арқылы жады мен елестету қабілетінің артуы белең алады. Сондықтанда бұл кезеңде жеткіншектерге арналған алты жылдық мектеп қажет. Ол мектепте әрбір оқушы өзінің туған тілі мен өлкесі туралы білім алады;

- 12 жастан 18 жас аралығына дейінгі жас өспірімдік кезең. Бұл кезең түсіну және талдау турасындағы ойлаудың жоғарғы деңгейімен сипатталады. Осы сипатқа ие жас өспірімдер үшін әрбір қалада латын мектебі немесе гимназия қажет;

- 18 жастан 24 жас аралығына дейінгі ересек кезең. Бұл кезеңде ерік пен үйлесімділікті сақтау қабілеті дамиды [Бержанов & Мусин 1986, 54 б.]. Сондықтанда осы кезеңнің жастары үшін әрбір мемлекетте академиялар болуы керек. Осы соңғы кезеңнен басқасының бәріне Коменский оқыту бағдарламасын жасады.

Философиялық ой-тұжырымдардың педагогика тарихына ықпал етуіне себепші боып, тәрбие теориясы турасында еңбектер жазып, жаңа көзқарастар қалыптастырған бірқатар ағылшын зиялылары болды. Олар жаңа заманның жаңа ұрпағын тәрбиелеу ісіне ден қойды. Олар үшін білімді, іскер, этикалық нормаларды қатаң сақтайтын, эстетикалық құндылықтармен сусындаған, маңғаз да кербез, нағыз джентельмен тәрбиелеу қажеттігін алға тартты. Жалпы ағылшын халқының болмысына тәкәппарлық пен тәртіпсүйгіштік тән. Белгілі бір қасиеттердің бүтін бір халықтың болмыстық сипатына ие болуы жүздеген жылдарды қамтиды және оған жалпыға бірдей қойылатын талаптар ықпал етеді.

Л.Н. Гумилев, А. Бахти сынды тарихшы ғалымдардың топшылауынша, шу-мерлер Еуразия даласына біздің дәуірімізден бұрынғы X ғасырда келген. Олар көшпелі тайпалармен араласып, жергілікті халықтың ықпалына түсіп, қатаң климаттық жағдайларды, тайпааралық соғыстарды бастарынан өткізген жауынгерлер. Көшпелі тайпа – сақтарға сіңіп кеткен. Сақтар болса, Еуразия Ұлы даласында Дунайдан Енисейге дейінгі аралықта б.з.д. VII-III ғ.ғ. байлыққа кенелген күшті мемлекет құрды. Бейіттерден табылған түрлі қарулар: қола шоқпар, балталар мен қылыштар, садақ пен жебелер, темірден жасалынған арба дөңгелектері, т.б. қолөнердің белгілі дәрежеде дамығандығы және оған балалардың үйретілгендігі туралы деректер береді [Бержанов & Мусин 1986, 54 б.].

Кәсіби педагог болу – білім беру саласын таңдауда оның мәніне терең үңіліп, табысты, рационалды, нәтижелі, тиімді қызмет етуге деген ұмтылысты таңдайтын адамдар қатары. Педагог өзінің кез-келген іс-әрекетін нәтижеге жеткізетіндей етіп жоспарлап, үнемі қисынды ойлайды. Себебі үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі «педагог кәсібилігі мен шеберлігі» тым маңызды. Бұл маңыздылықтың еселенуі педагогикалық праксеология шеңберінде қарастырылып, педагог

кәсібилігінің іс-әрекеттегі тиімділігі мен пайдалылығын арттыру жолдары, оның мақсатты әрі рационалды құрылымының заңдылықтары мен шарттарына тікелей қатысты. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің маманы, мектеп мұғалімі, жоғарғы оқу орнының оқытушысы, біліктілікті арттыру жүйесінің қызметкері, арнайы мектеп әдіскерлері, әлеуметтік жұмыскер немесе педагог, білім беру жүйесінің жетекшісі, білім беру мекемесінің психологы т.б. кез-келген педагогтың білім беру жүйесіндегі заманауи міндеттерді сауатты әрі кәсіби тұрғыда атқаруы үшін нақты универсал құралдар мен жатық механизмдер керек.

Әрбір маман иесі үшін өз жұмысын бастаған, тіпті кәсіби тұрғыдан жетілген кезінде де оның алдында өз қызметінің сапасын арттыру, кәсіби шыңдалу мәселесі тұрады. Бұл мәселені ұтымды шешу, белгілі бір оң нәтижеге қол жеткізуде педагогикалық праксеология көмектесе алады.

Праксиология – іс-әрекеттерді тиімді ұйымдастырудың теориясы. Терминді алғаш рет 1882 жылы Л. Бурдые енгізгенімен, ғылыми айналымдағы атауы Л. Эспинас, Е. Слуцкий, Т. Котарбинскийлермен танымал. Эспинас әрекеттердің тиімділігі мен пайдалылығын арттыратын факторлар туралы өз алдына жеке ғылыми пән құру идеясын ұсынды. 1890 жылы жазған ғылыми мақалаларының бірінде Л. Эспинас былай жазған: «зергер зерделейді, диханшы, жер тырмалайды, теңізші кемеде жүзеді, әскер соғысады, саудагер сатады, мұғалім оқытады, бастық жұмысшылардың жұмыстарын бөледі». Міне, практика деген осы, ол аталмыш қызметтерді өз деңгейінде анықтау және оларды жалпы бірлікте қоғамның алға жылжуы ретінде қарастыру.

Осы мағынадан «праксеология» термині туады. 1949 жылы австриялық экономист Л. Мизес өзінің «Адам әрекеті» атты еңбегінде праксеология терминін адам әрекетін анықтайтын ғылым ретінде қарастырды [Колесникова 2005, 46 с.]. XX ғасырдың орта шенінде поляк философы Т. Котарбинский 1946 жылы жарық көрген «Жақсы жұмыс принциптері» және 1955 жылғы «Жақсы жұмыс туралы трактат» атты еңбектерімен праксиология идеясының теориялық және қолданбалы зерттеулер бағытындағы қызметін айқындады.

Гректің «Praxis» – практика, әрекет, латынның «Praxeus» – әрекет, іс-әрекет деген сөздеріне баланған «праксиология» термині философиялық концепция және жалпы әдістің әдіснамасы ретінде ұйымдастыру тәсілдерін тиімділік тұрғысынан қарастырады. Тікелей аударғанда праксеология дегеніміз «әрекеттер туралы білім», практиканы тану, практиканы жүзеге асыруды және оның маңыздылығын меңгеру [Котарбинский 1962, 13 с.]. Практиологияның ғылымда алатын орны мен рөлінің кеңеюіне байланысты оның әр саладағы өзіндік ерекшеліктері пайда бола бастады, атап айтсақ, саяси праксеология, құқықтық праксеология, әлеуметтік праксеология, педагогикалық праксеология т.б. Әрбір практиканы үздіксіз жетілдіру және тиімділігін арттыру үшін ғылыми ой-пікір қажет. Педагогикалық праксеология әдістемелік-практикалық база ретінде білім беру кеңістігіндегі кәсібилік дағдыларды игеруге, өз әрекеттерін ойлау, жоспарлау, бақылау және жүзеге асыру іскерлігін қалыптастыра алады. Себебі әрекет әрқашан кәсіби-педагогикалық құрал бола алады.

Педагогикалық праксеология шеңбері аясында кәсіби-педагогикалық білім беретін арнайы мекемелер, білікті мамандар бірлестіктері мен жеке тұлғалардың

да әрекеттері қарастырылады. Адамзаттың білім ғылымды игеруге ерекше ден қойған кезінен бастап, адамды тәрбиелеу, оқыту және дамыту процесі жетілдіріліп келеді, соған қарамастан заман өзгерген сайын оған деген қызығушылық пен қатар тапшылықта сезіліп отырады. Ол арнайы жатық механизмдер, жүйелі жұмыс, кәсіби мамандар және оқу құралдары. Бұл аталған факторлар өмір бойы салауатты бәсекелестікте келеді. Бұл бәсекелестіктің бел ортасында субъект тұрады. Ол ұйымдастыру технологиясын тиімді пайдалану мүмкіндігіне ие болу үшін іс-әрекеттің әдістерін, тәсілдері мен құралдарын игеру қажеттілігі туындайды. Сондықтанда праксеология практика туралы ілім ретінде қарастыруға тұрарлық. Практика кең мағынада, қоғамдық-тарихи сипатқа ие, себебі онда бір ғана жеке студенттің іс-әрекеті қарастырылып сараланбайды, топтың, факультеттің, қала берді институттың біріккен ұжымдық әрекеті негізге алынады да, кәсіби педагогикалық практика тарихындағы студент-практиканттың тәжірибесі ретінде есепке алынады.

Педагогикалық праксеология педагогикалық іс-әрекеттердің жалпы теориясы ретінде педагогикалық жүйеде орын алады және практикалық қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағдарланады. «Жақсы теориядан артық ешқандай практика жоқ» деген қанатты сөз педагогикалық праксеологияның мәнін беретін маңызды сөз ғана емес, осы саладағы ғалымдардың абстрактілі ортақ пікірі. Педагогикалық праксеологияның негізін қалаушы поляк философы әрі логигі Т.Котарбинский пікірінше педагогикалық праксеологияның басты міндеті белгілі бір іс-әрекеттерді орындылығына қарай нормалау. Практикалық проблемалардың үш тобын қамтамасыз ете алады: практикалық жұмыстардың аналитикалық сипаттамасы, мінездемесі және сұрыпталуы мен жүйеленуі [Котарбинский 1962, 15 с.]. Бұл аталған проблемалардың шешімін әлемдік педагогикалық практика тәжірибесін саралай арқылы табуға болады.

Қорытынды

Адамзат тарихындағы алғашқы адамның пайда болуы қаншалықты ғылыми, діни пікірлерді тудырып, көптүрлі нұсқаларға ие болса, адаммен бірге пайда болған тәрбиенің де шығу тегі талас тудырады. Алғашқы адамдардың ру, тайпа құрып бірігіп тіршілік етуге ынталануы, оған қолайлы белгілі бір территорияны мекендеуі, қажеттіліктерді өтеуі сынды табиғи тұрғыда орындалған бірқатар әрекеттер тәрбие практикасының алғышарттары ретінде орын алды. Уақыт өте адам өміріндегі тәртіп, реттілік маңызды рөлге ие болды да, бұл маңыздылық тәрбие идеяларының туындауына ықпал етті.

Тәрбие идеялары діни, философиялық идеялармен қоса дами келе өз алдына жеке тәрбие тәжірибесіне, жүйесіне айналып оқу мен білімге негізделген, жас балаларды дұрыс өмір сүруге дайындайтын арнайы оқу-тәрбие мекемелері пайда болды. Оған даналық пен ғылымның алғаш мекен еткен жері ежелгі Грециядағы қабілет қарымы жоғары, іріктеуден өткен жас балаларды ғылым білімге, ел басқаруға, эстетикалық талғамдарын өсіріп, дүниетанымдарын кеңейтуге бағытталған «пайдея» ұғымы дәлел бола алады. Гректер «пайдеяны», яғни баланы тәрбиелеу оқыту, білім беру, өмірге лайықтау – деп ұғындырады. Олар оқуды, грамматиканы, музыканы, эстетиканы, 12 жастан бастап мемлекет көлеміндегі істерге қатыстыруды

реттей білді. Демек, тәрбие мен табиғатты, білім мен саясатты байланыстырған тамыр өте көне заманда жатыр.

В. Йегердің айтуынша «Ежелгі Грециядағы пайдея мәдениет ұғымымен бара бар семантикалық ұғым». Пайдея ұғымын айта отырып, гректің «фюсис», яғни «табиғат» береді [Йегер 1997, 15-16 бб.]. деген сөзіне тоқталмасқа болмайды. Екі ұғымды біріктіре келе, тәрбие дегеніміз әрбір адамға жаратылысынан берілген табиғи кепілдік. Сондықтанда ол тек адамдарға ғана емес, барлық тіршілік атаулыға да тән. Адамдар арасында дарындылық, тектіліктің өзіндік бір тұқымқуалаушылық қасиеті бар, сол табиғи қасиетке тәрбие араласпаса ол мүлдем жойылып кетеді. Сол түпнегізді тәрбие арқылы дамытып, жарыққа шығаруға болады. Дәл осы сынды асыл тұқымды жануарлар күтімі қарапайым жануардан гөрі көп талап пен тәртіпті, ынта мен ықыласты, жалпы алғанда тәрбиені талап етеді.

Антикалық пайдейдан екі бағытты аңғаруға болады және бұл бағыттар қазақтың ұлттық тәрбиесіне де жақын. Біріншісі – белгілі бір полистің немесе азаматтық ұжымның болмысы және әкелер рухы аясында тәрбиелеу. Оның түбінде адамды емес, алдымен афиндықты, сосын барып гректі тәрбиелеу жатыр. Қазақ тәрбиесінде де баланы бабалар жолымен тәрбиелеу, бойына ұлттық салт-дәстүр, жөн-жоралғы, әдет-ғұрып т.б. сіңіру жолы жақсы дамыған, түпкі мақсаты текті ұрпақ, жақсы қазақты мәңгі ету. Екіншісі – күдіретпен, ерекше тылсым күшпен байланысқан тәрбие. Гректер данышпандарды, саясаткерлерді, спортшылар мен ақындарды күдіретті деп санап, қарапайым адамдардан жоғары қойған. Қазақ тәрбиесі де дінмен, рухани байлықпен астасып жатыр. Біздің тәрбиеде танымал тұлғаларға жас баланың тұсауын кестіру, аузына түкірту, қолын алғызу сынды ырымдармен солар секілді болуын қалау, әулие әмбилерді пір тұту, өз балаларының денсаулығы мен өмірін сеніп тапсыру үрдісі орын алған.

Грекиядағы ғалымдар көшіндегі ерекше орынға ие Демокрит те дамудың басты қозғаушы күші ретінде қажеттілікті атап, әрбір адам өз қажеттілігін барынша тез қанағаттандырғысы келеді. Осы үрдіс оны даму мен жетілуге алып келеді дей отырып, балалар тәрбиесіне жіті назар аударады. Демокрит пікірінше, жақсы адам болу табиғат ықпалынан гөрі тәрбиеге көбірек тәуелді. Демокрит адамның қалыптасуы оның табиғатына және тәрбиесіне байланысты деп ой қорыта отырып, егер де оқымаса, ешкім өнерді де, даналықты да меңгермеген болар еді деп білімнің адамды құлшындырар басты тетік екендігіне баса назар аударады. Бұл пікірді халық педагогикасы да құптайды. Осы құптаған іске тағы бір қосымша ретінде ата-ананың бала тәрбиесіндегі орны мен рөлін атап өтуге болады. Халық педагогикасында «Әке балаға сыншы», «Әке сөзі оқ», «Әке көрген оқ жонар» деп отбасындағы әкенің, ер адамның рөлін биіктетеді. Демокриттің «Әкенің жағымды ойы балаларға ең жақсы өсиет» деген сөзі аталмыш қазақ мақалдарымен астасып жатыр.

Бүгінде педагогика ғылымы педагог дайындау ісінде өзге гуманитарлық пәндермен, әсіресе философиямен интеграциялануы қажет. Педагогикалық орта және жоғары оқу орындарында «Философия» пәнін оқыта отырып, әлемдік педагогикалық философия, педагогика тарихы, білім философиясы арналарын ұлттық негіз арқылы анализ және синтез жасау жаңа форматтың жалпы болмысын құрайды. Осындай жаңа форматтағы философия пәні нағыз педагог маман тәрбиелеуде қомақты өз үлесін қоса алары анық.

Библиография

- Бержанов, Қ. & Мусин, С. 1986. 'Педагогика тарихы'. Алматы, Мектеп, 256 б.
- Йегер, В. 1997. 'Пайдейя. Воспитание античного грека'. Москва, Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, Т. 2, 516 с.
- Колесникова, И. & Титова, Е. 2005. 'Педагогическая праксеология'. Москва, Академия, 256 с.
- Котарбинский, Т. 1962. 'Развитие праксеологии'. *Польское обозрение*, №12, 12-17 бб.
- Платон. 1972. 'Законы'. Собрание сочинений в трех томах (четыре книги). Москва, Т. 3. Ч. 2.
- Сейталиев, З. 2008. 'Педагогика тарихы'. Алматы, Білім, 414 б.

Transliteration

- Berjanov, Q. & Mýsin, S. 1986. 'Pedagogika tarihy' [Pedagogy of History]. Almaty, Mektep, 256 b.
- Ieger, V. 1997. 'Paideia. Vospitanie antichnogo greka' [Paideia. Education of an Ancient Greek]. Moskva, Greko-latinskii kabinet I.A. Shichalina, T.2, 516 s.
- Kolesnikova, I. & Titova, E. 2005. 'Pedagogicheskaiа prakseologia' [Pedagogical Praxeology]. Moskva, Akademiа, 256 p.
- Kotarbinskii, T. 1962. 'Razvite prakseologii' [Development of Praxeology]. *Polskoe obozrenie*, №12, 12-17 bb.
- Platon. 1972. 'Zakony' [Laws]. Sobranie sochinenii v treh tomah» (chetyreh knigah). Moskva, T. 3. S. 2.
- Seitaliev, Z. 2008. 'Pedagogika tarihy' [Pedagogy of history]. Almaty, Bilim, 414 b.

Резюме

Нурадин Г., Куандықова Э., Мусабекова Г. Новые реалии преподавания философии в педагогических вузах

Предлагаемая научная статья посвящена эффективным аспектам современного преподавания философии в средних и высших педагогических учебных заведениях страны. Авторы на протяжении многих лет работают в Таразском государственном педагогическом университете в результате изучения предмета «Философия» предлагают будущим педагогам систему качественного гуманитарного образования, сформированного из сфер философии образования, педагогической философии, философской антропологии, философии культуры, этнографии. В статье раскрывается философия подготовки педагога с философским обоснованием педагогики.

Главная цель разработка дисциплины философии, непосредственно способствующего реализации студентами педагогического вуза в благоприятных условиях профессионально-социальной адаптации к своей профессии. При освоении своей профессии студент сталкивается с позитивными и негативными последствиями будущей профессии. Одним из наиболее часто встречающихся проблема в нашем исследовании стало то, что студент в любой ситуации, соприкасающейся с реальными сторонами своей профессии в ходе педагогической практики, сумел умело преодолеть свои эмоции и гуманно реагировать на возникающие проблемы с философским взглядом. Позитивные навыки, сформировавшиеся посредством изучения предмета философии, помогают студенту педвуза развить пути

от теории до практики через педагогическую праксиологию, оптимизировать негативные моменты, преодолевать трудности, помогать им в освоении своей профессии.

Ключевые слова: предмет философии, философия подготовки педагога, педагогическая праксиология, философское обоснование педагогики.

Summary

Nuradin G., Kuandykov E., Musabekov G. New Realities of Teaching Philosophy in Teacher Training University

The proposed scientific article is devoted to the effective aspects of modern philosophy teaching in secondary and higher pedagogical educational institutions of the country. The authors for many years work in Taraz state pedagogical University as a result of studying the subject “Philosophy” offer future teachers a system of quality humane education, formed from the spheres of philosophy of education, pedagogical philosophy, philosophical anthropology, philosophy of culture, ethnography. The article reveals the philosophy of teacher training with a philosophical justification of pedagogy.

The main goal is to develop the discipline of philosophy, which directly contributes to the implementation of pedagogical University students in favorable conditions of professional and social adaptation to their profession. When mastering their profession, the student is faced with positive and negative consequences of the future profession. One of the most common problems in our study was that the student in any situation in contact with the real sides of his profession in the course of pedagogical practice, was able to skillfully overcome their emotions and humanely respond to emerging problems with a philosophical view. Positive skills, formed through the study of the subject of philosophy, help the student of the pedagogical University to develop the path from theory to practice through pedagogical praxiology, to optimize the negative moments, to overcome difficulties, to help them in mastering their profession.

Keywords: the Subject of Philosophy, the Philosophy of Teacher Training, Pedagogical Praxeology, the Philosophical Grounds of Pedagogy.

